

STOLJEĆA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Ante Stamać,

voditelj uredništva edicije od 2010.

(članak objavljen u *Hrvatskoj reviji* br. 1, 2016)

Nakladnički niz *Stoljeća hrvatske književnosti* ide u red najzahtjevnijih pothvata Matice hrvatske danas. Projekt što ga je početkom devedesetih godina prošlog stoljeća zamislio, osmislio i u djelo proveo prezaslužni Vlatko Pavletić (1930–2007) danas se, nakon dobra dva desetljeća, može podičiti neprekinutim nizom od

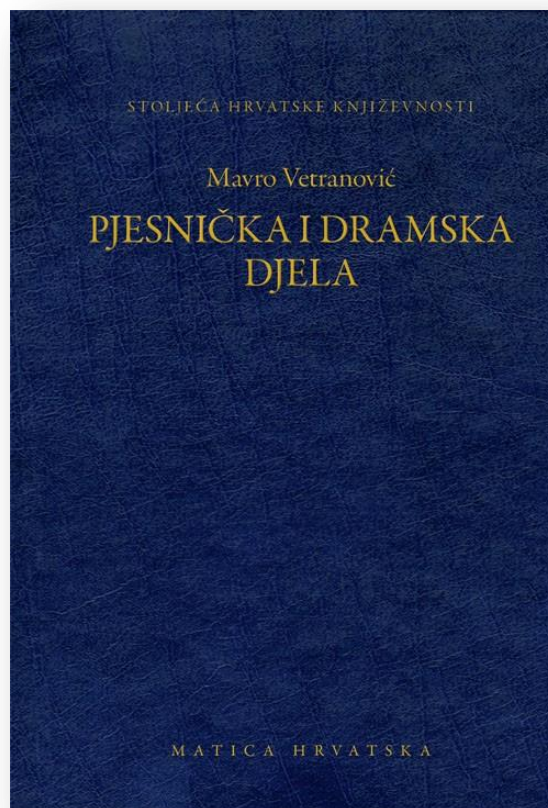
127 objavljenih knjiga. U njima su za sva buduća vremena pohranjena klasična djela hrvatske književnosti. Toj bitnoj funkciji podređena je i jedinstvena izvanjska oprema svake od knjiga: tamnomodri njihov tvrdi uvez providen zlatnim slovima tvorno im i simbolički jamči trajnost za duga vremena, a lik Marka Marulića na predlistu, izrađen prema znamenitu Meštrovićevu kipu u Splitu, svaku od knjiga upućuje na jednu od zakladnih veličina hrvatske književne kulture.

Današnje uredništvo *Stoljeća* predstavlja šest uglednih pisaca i znanstvenika. Svi su redom sveučilišni profesori odnosno akademici, te je iza svakoga od njih bogat i razveden književnoznanstveni odnosno književni opus. Slove za specijaliste na odnosnim područjima kroatistike, a u zasluge im se računavaju i mnoge knjige kulturološkog i književnog značaja što su ih svojedobno u različitim povodima bili priredili. To su: Josip Bratulić, Stjepan Damjanović, Josip Lisac, Tonko Maroević, Nedjeljko Mihanović i pisac ovoga kratkog članka. Jedinstvena likovna oprema prema izvornoj zamisli Igora Zidića autorsko je djelo Željka Podoreškog, a o dosljednoj provedbi svih tekstoloških zasada, koje se znatno razlikuju od pisca do pisca, skrbe se redaktorice Nataša Debgović i Dražana Radman, povremeno još Marijana Horvat, Ivan Bačmaga i Ana Kranjčić.

Kad su *Stoljeća* bila zamišljena i pokrenuta, tadašnje je više no brojno uredništvo na čelu s Vlatkom Pavletićem imalo na umu oko 300 knjiga nezaobilazivih hrvatskih pisaca, a priređivači su imali biti stručnjaci za po svakoga od njih. Izbor je, od tada do danas, pripadao u isključive ovlasti uredništva, pa su u dosadašnjih 127 knjiga objavljeni brojni pisci koji bi

»dolazili na red« s obzirom na raspoložive priređivače, na neposredne potrebe aktualnog trenutka javnog i kulturnog života, ali i na činjenicu da je znatan broj hrvatskih pisaca u prošlosti iz ovih ili onih, nerijetko političkih razloga, znao biti »prešućen«, »zanemaren«, »zaboravljen«. Danas međutim ta činjenica pripada uglavnom u prevladanu prošlost: u Stoljećima se, već u skladu s njihovim književnosnim i kulturološkim postignućima, s punim osvrtnom na neophodne razlike, nalaze primjerice Mile Budak i August Cesarec, Lucijan Kordić i Janko Polić Kamov, Safvet-beg Bašagić i Srgjan Tucić, Josip Juraj Stros-smayer i Stjepan Ivšić. Objavljaju se, kao što se može lako zaključiti, svi značajni i znameniti pisci bez obzira na to koje su idejne usmjerenosti bili, slove li za »beletriste« (pjesnike, prozaiste, dramatičare) ili za pisce diskurzivnog sloga (znanstvenike i kulturologe). Bitno je da pripadaju u »kanon« hrvatske književnosti. Pa premda se taj »kanon« tijekom vremena mijenjao, pa se i nadalje mijenja, ispravlja, odnosno svodi na kakav pregledniji »popis«, u našem se nizu poštuje prvenstveno individualni status dotična pisca u odnosnim povijesnim okolnostima te u današnjim, suvremenim znanstvenim uvidima.

Od samog je početka cijeli niz bio zamišljen kazuistički: njemu naime ne predleži kakav unaprijed shematizirani poredak historijske naravi (otprilike strog vremenski slijed, tipa recimo »Preradović prije Šenoe, Šenoa prije Matoša«), a ni dosljedno ostvarivanje duhovnopovijesnih zasada (otprilike, recimo, književnost srednjega vijeka, pa renesanse, pa baroka itd.). Iznijeti naime povijesno preglednu sliku, to bi bilo zahtijevalo vrlo precizan plan znanstvene izrade i razrade od sama početka, dosljednu njegovu provedbu, i nekakvo »stizanje na cilj« u kakvu sadašnjem trenutku. Za takvu bi se, dosljedno provedenu zamisao povijesnog poretka, u kojem bi svaka knjiga unaprijed nosila »svoj« redni broj, bio morao stvoriti čitav znanstveni institut s mnoštvom uposlenika koji se ne bi mijenjali tijekom pol stoljeća – koliko će na kraju cijeli pothvat trajati. Posljedak, ako bi i uspio, bio bi doista stroga, estetički nehijerarhizirana, historizirana povijest književnosti kao dokaz nacionalnog opstanka na hrvatskom tlu, ali bi u zraku ostajalo pitanje o pravoj svrsi postojanja i čitanja književnih djela kao žive književnosti. A u našoj je zamisli upravo to glavna svrha i namjena čitava pothvata: dati modernu hrvatskom čitatelju, prvenstveno studentu i intelektualcu, pouzdano književno štivo, koje će ga u svako doba moći osvijestiti za vrhunska umjetnička postignuća

hrvatskoga jezika tijekom svih njegovih povijesnih razdoblja. Zato je svaka daljnja knjiga jednokratno zamišljena zadaća, koju uredništvo u danu trenutku dogovara i utanačuje s po mogućnosti najkompetentnijim stručnjakom za dotična pisca.

Knjige su nejednaka opsega, od cca 180 do cca 700 stranica, pa i više (primjerice Ruđer Bošković II.). Opseg im ovisi o veličini piščeva opusa, o njegovu značenju u povijesti hrvatske kulture, ili jednostavno o priređivačevoj procjeni. Priređivač naime ima status autora, i uredništvo mu se »miješa u posao« tek iznimno. Svaka knjiga ima priređivačev opsežan predgovor (20–30 stranica), piščev ljetopis, popis objavljenih djela, važniju literaturu o piscu, na kraju i redaktorovu tekstološku napomenu, tumač izraza specifičnih za dotično djelo te, prema potrebi, i rječnik. Diljem knjige razasuti su i slikovni prilozi, na kojima se nalaze bilo piščeve fotografije iz različitih perioda života odnosno raznovrsnih prigoda, bilo faksimili rukopisa ili naslovnih stranica knjiga tiskanih za piščeva života. Izbor djela nastoji »pokriti« svu širinu piščeva opusa i sve objavljene knjige, nerijetko i tekstove razasute po publikacijama koje pisac iz nekih razloga nije bio unio u svoje knjige. U takvim slučajevima priređivač postupa po vlastitoj procjeni i na vlastitu odgovornost. Inače, kao što se zna, tekstovi se u jezičnom pogledu, a u skladu s uhodanom tekstološkom praksom, donose prema zadnjoj verziji tiskanoj za piščeva života.